TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY
OU_204536
UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

Call No. T81·6 A64An Accession No. T2211

Author [illegible]

Title [illegible] 1919.

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీ

ఆంధ్ర రథాంగదూతకావ్యము

(శ్రీ మహాకవి కాళిదాసకృతికిఁ దెలుఁగు).

ఇది

పిఠాపురాబాగు పురవాస్తవ్యుఁడగు

చిప్రకుల అప్పయ్యశాస్త్రిచే

రచింపఁబడి

మహారాజశ్రీ బాకరాజు పరాంకుశరావు

దేశముఖ్ గారి ద్రవ్యసహాయమున

ముద్రింపఁబడి ప్రకటింపఁబడినది.

బెజవాడ వాణీముద్రాక్షరశాలయందు

ఏ. కే. స్వామి చే

ముద్రింపఁబడినది.

రిజిష్టరు కాపీరైటు] 1919. [వెల రు॥ ౦-6-0.

శ్రీ శారదాంబాయైనమః.

భూమిక.

గుణగ్రహణచణులార!

ఈ చిన్ని కావ్యమును రచించినవాఁడు శ్రీ మహాకవి కాళిదాసుఁడు. ఈయన యద్వైత మత మవలంబించిన సారస్వత బ్రాహ్మణ వంశంబున జన్మించి క్రీస్తుపుట్టుటకు పూర్వము 56 సంవత్సరమున శ్రీ విక్రమార్క సభయందలి నవకవిరత్నములలో నమూల్యరత్నముగాఁ వెలుఁగుచు నుపమాద్యలంకారాలంకృతంబులు, నీతిదాయకములు, నవరసభరితములునగు రఘువంశాది కావ్యములను, శాకుంతలాది నాటకంబులను, సహృదయ హృదయంగమముగా రచించి "యుపమా కాళిదాసస్య" యను బిరుదమును సంపాదించి కవికుల తిలకుఁడై వెలఁగియున్నవాఁడు. ఇట్టి కవిచక్రవర్తి రచించిన యీ పొత్తమాంధ్రీకరింపఁబూనుటకు బాల్యచాపల్యము దప్ప వేఱొండు కారణంబు లేదు. అయినను "బాలాదపి సుభాషితం" అను నార్యోక్తిపద్ధతిని వక్తృవిశేష నిస్పృహులగు దాము నా యీ యాంధ్రీకృత గ్రంథమాలోకించి యాదరించి ప్రోత్సహింపఁగలరని యెంచి ప్రారంభించి ముగించితి. ఏతద్గ్రంథమందు మాతృకకంటెఁ గొన్ని యెడల సమయోచితముగా హెచ్చించుటయుఁ, దగ్గించుటయుఁ గలదు. కాని మూలాభిప్రాయమునకు లోపము గలుగకుండనుండు ఆద్యంతములందు

గొన్ని పద్యములధికంబుగాఁ గూర్చితి. ప్రయోగములందుఁ గవిత్రయేతర మహాకవి మార్గం బవలంబించితి. ఇట్టిదానిని 10-12-1918 తేదికి రచించి యుంటిని. కాని యింతవఱకును బ్రకటించు భాగ్యము నాకుఁగలుఁగ లేదు. దైవవశమున నేఁటికి విద్వత్ప్రపుపాతులును, రసికాగ్రణులును, యాండవరగణ పురవరాధీశ్వరులును, బ్రాహ్మణవర్యులును, నగు శ్రీ శ్రీ బాకరాజు పరాంకుశరావు దేశముఖుగారు లభించి వ్యయము నర్పించి ముద్రింపించి ప్రకటించి నన్ను గౌరవించినందులకు భగవంతుఁడాయోగ్యన కాయురారోగ్య భోగ్యభాగ్యములు గలుగు నట్లనుగ్రహించుగాత.

ఇట్లు సుజనవశంవదుఁడు,

మేడిచెలము పోస్టు,
గణపురం, నైజాంయిలాకా.
సిద్ధార్థి సం॥ విజయదశమి.

చిప్పకుల అప్పయ్యశాస్త్రి,
సికింద్రాబాదు.

శ్లో॥ "ఆపరితోషాద్విదుషాం నసాధు మన్యే ప్రయోగవిజ్ఞానం।
బలవదపిశిక్షితానా మాత్మన్యప్రత్యయం చేతః"
(కాళిదాసః).

N. B. చాలవఱకు ముద్రాప్రమాదముల సవరించితి. మఱియునున్నచో దిద్దుకొని చదువుకొనవలసిన భారము మీ యందుంచి నందులకు మన్నింపఁగోరితి. నాతప్పులున్నచో సకారణముఁగా దెలిపిన రెండవ కూర్పున దిద్దుకొందునని విన్నవించుకొను చున్నవాఁడను.

శ్రీ శారదాంబాయైనమః.

ఆంధ్ర రథాంగదూత కావ్యము.

శా. శ్రీ శుభ్రాంబరముల్ధరించి వరనీరేజాసనాసీనవై
యాశుద్ధస్ఫటికాక్షమాల రుచిరంబౌ కీర మాపుస్తకం
బా శుక్లాబ్జముఁ జేతులన్ గొనిన బ్రహ్మాణీ! వియోగోద్భవ
క్లేశౌఘంబు స్వీడ భక్త్య వాక్పదవిహారిన్ జెందు నిన్ మ్రొక్కెదన్.

ఉ. వ్యాసుని, వామలూరుసుతు, భాసుఁ, బరాశరు, శంకరార్యునిన్
వ్యాససుతున్, సుబంధుకవి, భారవి, నిట్టి రథాంగదూతమున్
జేసిన కాళిదాసుని విశేషముగాఁ గొనియాడి యాంధ్రభా
షాసువిశేషశంస బహుసాధ్వసభక్తుల నేనొనర్చెదన్. ౧

క. శ్రీరాజిత చిత్రాంవ్రా
ర్చారుసులాబ్ధింధు, శిష్యసన్నుతిసేన్ సీ
తారాంబుశాస్త్రి న్వ్యాకృతి
పారగు మద్గురుని దలఁతు భయభక్తులతోన్. 3

ఉపోద్ఘాతము.

మ. భువనామేయసుధీప్రసాధితయశోభూషావిశేషోల్లస
త్కవులారా! కవితావధూతిలకమున్ గర్హించు నవ్వానికిన్
కవితాకన్యక నేనొసంగినుజుండీ! కంజాతజాతుండు, నిం
కెవడేన్ ; దోయము బోర్లబడ్డఘటమున్ దెట్టుంపశక్తుండగున్.

చ. సకలకృతిస్థదోషగుణజాల మపారమతిన్ గ్రహింపఁగా
సకలకళావిశారదరసజ్ఞకవీంద్రుఁడు, యుద్ధుఁడయ్యెడిన్;
నికిరము లెన్నియున్నను, భువిన్ జలదుగ్ధవిభాగ మంచయే
సుకముగ సల్ప యోగ్య మగుచున్ బెలుచన్ యశమొం
దినట్టులన్.

ఉ. అంచితకావ్యమాధురిని సజ్జనికిన్ వచియించుకంటె, బ
ల్మంచిది గానమున్ జెవిటిమానిసికిన్ వినిపించుటే, కడున్
మంచిది; గ్రుడ్డివారల సమక్షమునందు విలాస మొల్లఁ గా
వించుట, మాధురీకవనవిత్త్వవిభూత్తములార! యెప్పుడేన్.

కథాప్రారంభము

చ. తరుణుఁడొకండు బాహ్యవనిఁ దత్పరతన్ జరియించు కోర్కిమై
తరుణినిఁ బల్కరించియు నెదం గల యిచ్చను దెల్ప నొప్పుఁ గాం
తరుచిరచారువృత్తిగల తద్రమణీమణి, యాతనిన్ మనో
హరు, ననుకూలుఁ గాఁ దలఁచి హర్షము నొందుచునుండెఁ బిమ్మటన్.

చ. అతివను గూడి యాతఁడు రయంబున నిండుమనంబుతోడ ను
న్నతమగు తేరునెక్కి పయనంబొనరించి వనంబుఁ జెందె యం
దతులలతారహస్యమగు నాలయ మొందె; మరందపూర్ణ పు
ష్పతతిపరిమళోన్మలయవాతము లెల్లెడ వీచుచుండఁగాన్. ౮

గీ. ఇట్లు మలయానిలంబున నించుకంత
నూఱడిల్లియు నాతని యువిద మిన్న
మిగుల దగచేతఁ గొగిలి తా మగనిఁ గనుచు
నీరుఁ దెమ్మని యాచించె నిలువలేక. ౯

ఉ. ఓయబలాలలామ! యిపు డొందితి వధ్వపరిశ్రమంబు నీ
యాయతభూరుహాధరమునందున నూఱటఁ జెందుచుండుమా!
తీయని తోయమున్న నుయితీరముఁ జేరి జలం బరంబునన్
నీయెద సంతసించునటు నేనిదె తెచ్చెదఁ గాచియుండుమా!

చ. వెలఁదిరో! చూడుమా! రవి దివిన్ గతినుండయి నిల్చియుష్ణర
శ్ముల నలుప్రక్కలన్ విసరి శోషిలఁ జేయుచునుండె నుర్వినే

న్దోలఁగఁడు, పుల్గుపిల్లలును దూపను నాలుకలెండి చెట్లకొ
మ్మలఁ దమ ఱెక్కలన్ బఱచి మగ్గుచునుండెను; చిత్రమీపవల్.

చ. సరసిజబంధుఁ డెచ్చట నట సాధువుగా వసియించువాఁడు, నం
బరతలమూర్ధ్నరత్నము, దివాకరుఁ డింత తపింపఁజేయుచుం
డ, రుచిరవాగ్విలాసిని! తటాలున మేలిమి సముఖోత్పలం
బరుదుగఁ జాఁచుచుండు, మఱి నాశ్రయ మొందఁ డెవండుఁ గూరిమిన్.

ఉ. శ్రీమతి! "కుంకుమస్వకరుచిస్థితి నెట్టిది మించి వెల్గు నా
రా! మఱి యింతకంటెఁ గలదా! యిఁకఁ జిత్రమ"టంచు సూర్యుఁడే
ప్రేమను గొల్వు నీయధరబింబము మీఁదియ సూయ, దానికిన్
భీమతపంబుచే మిగుల వేదనఁ బెట్టెఁగలాఁడు; కావునన్. ౧౩

చ. చలువగనున్న యిచ్చటఁ బిసాళముగా వసియించియుండుమా!
పులుఁగుల కర్ణపేయరవముల్ వినుచున్ హరిణీవిలోచనం
బుల నిజనేత్రముల్ గొలిచి మచ్చటఁ జెందుము డిగ్గియోయి లే
గలదని యెంతుఁగా నతిక్షణకాలవియోగ మోర్సహింపుమా! ౧౪

చ. అని యిటు గట్టిపూసికలతోంగి, వియోగనితాంతనష్టచి
త్త నను నయించి యుత్తలిని దద్దయు తాకృతవాసబుద్ధియై
వనమున, జీవనంబుఁ గొని వచ్చుట కాతఁడు బైనమై చనెన్
వనరుహాలోచనాజ్ఞల నవంతుదలస్థరియింపకుండెడిన్? ౧౫

చ. పదములు గొన్ని వేసి యలప్రౌఢుఁ డొకించుక దవ్వనందునం
బుదమున లెన్ వెలుంగ నది పూర్తిగనుంగొన నిచ్చమెచ్చి దా

నిదరివసించులోన; మదిసీరఁ బుపోయెడిమార్గమునందు పూ
ర్వదిపిజు, నాయుతావయువపాళివిరాజితుఁగాంచె నొక్కనిన్!

గీ. కటికచీఁకటికొండలోఁ గ్రాలఁ దగిన
సీలగాత్రుఁడు గాలిచే నింగి కెగయు
పాదసంహతినిర్గతపాంసువులను
సంవృతుండయి కన్పడె స్వాంతమదల. ౧౭

గీ. కనుటకోడనె సిల్చిన కనులవాని
మంచజన్మనమందున మనియువాని
మనుజభక్షకుఁ డీపాపి క్షణములోన
సంకెలను వైచి పెదచెఱసాలఁ బెట్టె. ౧౮

గీ. నొక మేగసఁ గనులను మఱలఁ దెఱచి
కనఁగ శరణాగతులు నాతఁగభులు బ్రోడ
లోరులు సమ్మైన సద్గతి నొందుచుండు
నమితదురదృష్టవంతులు నగుపడిరిగ॥ ౧౯

గీ॥ అంతఁ దరుణుండు జాలితో నయ్యలార!
మీకు నావలె సిలుఁగులు మెలఁగుచుండె
నేమి కర్మము చెప్పుడీ ప్రేమతోడ
ననఁగ వారిటు లీతని కనిరి మఱల॥ ౨౦

చ॥ ప్రతిదిన మీసురారి, యిట వర్తిలువారలనోజనొక్కనిన్
హత మొనరించియున్ దనివి నందఁడు వీఁకెట కేనిఁబోవ, ౨ం

ధుతతిఁదమిన్ స్మరింతుమనితోడుగవారన, స్త్రీస్వాతాత్మ్యఁడున్
మతిఁదనజీవితాశవిడి మంత్రముఁ జేయుచుఁ బోయెనిద్దరన్ ॥ ౨౧

గీ॥ అతని యన్నుల మిన్నయో యాయడవినిఁ
బ్రియుని రాకను ఏకమై పెద్దప్రొద్దుఁ
గాచి యరుక్కుఁడు గ్రుంకినఁ గనమిఁ గనుల
నీరు మున్నీరు గాఁ గాఱ నెఱయ నేడ్చె॥ ౨౨

సీ॥ భానుఁడు గ్రుంకఁగాఁ బవలు గతింపఁగా
కమలషండవనంబు కనుల మూయ,
నడవి, జీఁకట్లచే నల్లిబిల్లిగ నల్లఁ
బులుఁగుల కలరవంబులు నణంగఁ,
బ్రొద్దుకొండను జాబురుం డుండ, నింగియుఁ
కరనికరంబునఁ గాంతిఁ జెంద
వెల్లకల్వ లలంతి వికసింప, జనములు
మారుబారికిఁ జిక్కి క్రుగ్గిపోవ,

గీ॥ లతలు, గువలయరాశివాసితములైన
మలయవాతములఁ గదలఁ గలువతేనిఁ
గూర్చి, కోమలి, దోసిలిఁ గూర్చి బిగువు
విడిచి యిట్టులఁ దా విన్నవించుకొనియె॥ ౨౩

గీ॥ శీతకిరణుండ! సుధను నా జీవితేశుఁ
దడుపుమా! ప్రాణసమమైన తన్వి నన్ను

పిడిచి పోయెను గాంతుఁడు వేగ నిప్పు
డెచట నుండెనొ నాకది యెఱుఁగఁ జెపుము॥ ౨౮

చ॥ మరియు వియోగదూనమతి మాదృశులందు మనోహరాంగనవి
స్తరమున గాంచుమా! ప్రియము దార్చుము! చంద్రమ! డెందమందు
నే। నరసిన దైవయోగమున నయ్యమృతంబు మనోజ్ఞమయ్యు, దా
గరళమునై వడిన్ ధ్రువముగాఁ బని సేయునటంచుఁ దోఁచెడిన్.

చ॥ అమృతకరా! దివావిరహముబ్బు నిశాప్రియయంతోడ నీకుఁ ద
త్సనుయుగతత్త్వదీయగతి చాల గ్రహించియె యుందువోయి! సా
యమునను, గొన్ని వేళల నిశాంగనసైతము నీకు విప్రయో
గమును సహింప నేరదు; జగంబు భవాదృశమంచు నెంచుమా!

ఉ॥ కావున, నేఁ గలన్ గనని కాంతవియోగము నేఁటికొంచె సీ
తావన మంతయున్ వృథ, హతాశయురాల, నధన్యనైతి, శ్రీ
భావజరూపమత్పతినిఁ బాసియు నింకేటు లోర్చికొందు న
జ్జీవిత మింతటన్ విడిచి చెందెద సౌఖ్యము లవ్యయంబుగన్.

ఉ॥ వాడిన పూవుఁబోలు జిగిబాసు మొగంబును, వెచ్చనీటిచేఁ
బీడితమైన వాతెఱను బిత్తరిచూపుల కోపుగల్గు పూ
బోఁడి యనంతచింతలను మునుంగుచు వచించిన లాగుభోగనన్
గోడును సల్పె రాతిరియుఁ గోల్పడసాగెను మెల్లమెల్లఁగాన్.

గీ॥ ఉదయగిరి మీఁద భాస్కరుఁ డుదయ మొంద
నింగి శోణితకాంతి వెలుంగుచుండ

మేలిపూల పుప్పొడుల సమీరణుండు
మాటిమాటికిఁ జెందంగ మలసెఁ బ్రొద్దు॥ ౨౯

ఉ. ఇంతులమేలుబంతి, తనయిష్టునిఁ గాంచెడి ప్రాక్కునిందునం
దంతటఁదిగ్గి తుట్టతుద హంగగు మొక్క సరస్సుఁ జొచ్చి త
త్ప్రాంతమునన్ బ్రియోత్సుకనురమ్యరథాంగముఁ జూచి దా
నిశోఁ। గాంతుని రాఁకఁ గూర్చి పలుకన్ సమకట్టె నిటుల్
నతాంగియై॥ ౩౦

చ॥ ప్రతిసరి నీవు సెందు నెడఁబాటు సిలుంగు నెఱింగియుం దు భా
వితమగు యున్ ప్రియాముఖము నీక్షణఁ జేయు సముత్సుకత్వమ
ద్భుతమయి యెంత యో యపుడు దోఁచును జెను గోమలాంగి
చారుతరపయోధరాకృతినిరూపణవిక్రమచక్రవాకమా!॥

ఉ॥ నీ వగలాడి కూఁకికను నెమ్మదిఁ గోరి సరస్సుఁగట్టునన్
నీవెపు డేగెదో యపుడు నెయ్యముఁ బూనినదీయభర్త్రవా
ర్తావిధ ముత్తరించి యిటుఁ బ్రశ్నలరమ్యకరమ్యరమ్యనన్
జీవితనాయకున్ విడిన చెల్వల జవ్వనమేల? కోకమా॥ ౩౧

చ॥ అనఘరథాంగమా! కొలఁకునందు మదీయమనోజ్ఞనాయకున్
గన నల వాని కిట్లు బలుక స్వా నే నాచక! యొక్కదాని భా
ర్యను, జనహీనకాననము నందున నీడి విదూరదేశముం
జనుట, మనుష్యకృత్య మొకొ? సల్పియునట్లు టుసిగ్గు పేదొకో॥

చ॥ పగతురరూపుమాపెడిప్రభావ, ముమస్మితనీరజప్రభా

శగరిపుఁబోలఁజాలిన విశాలభరానమితాక్షియుగ్మమున్,
జగిబిగిమేను, గల్గిన సుశీలుఁడతండె మదీయభర్తగాఁ
దగ గుఱుతించి పైవిధినిఁ దప్పక చెప్పుము! యోరథాంగమా!॥

చ॥ కరమనురక్తుఁ గాశమున గ్రాలెడి నా ప్రియు మోముఁ గాంచి యో
యుగుణుఁడు నా ప్రియుండు గనకున్ హరుపంకజహస్తుఁడై ప్రతీచినిన్
వఱలెడి సంద్రమం దునికి భాలునిఁ దూఁకుచునుండెఁ దానుగా
ధగ నభమానవంతుఁడు యథార్థముగాఁ బరభూతి నొర్తురే॥

చ॥ పటుతరదీర్ఘబాహులు విలాసములున్ నా ప్రియు సవ్యపాణి యో
యటువిసిలాగ, రాపిడిని నందిన చర్మముతోడఁ గూడి యు
త్కటరుచి వెల్గు, నా హితుఁడో దక్షుఁడు విద్యల నెల్లఁ గాన ని
వీఁడు బెఱివారిచే నెఱిఁగి హృద్యముగా వచియింపుమో చెలీ॥

చ॥ పసగలకుంభికుంభములఁ బస్పశముం బొనరించు సింగపుం
మిసిమిబెడంగులన్, నిభసమీపహితమగతిన్ సుపీంద్రవా
హాసమరయాంబులన్, వరసుమాయుధరూపములన్ జెలం
గియున్
మిసమిసలాడు నా పతికి మేలుగఁ బల్కుము! చక్రవాకమా॥

చ॥ తన చెలికాండ్ర నీడ్చి పెనుదాడులఁ జిక్కిన లేడిపిల్లమా
డ్కని మకరంబు వార్ధి విడఁ బ్రేగయి నేలకుఁ జేర్చునట్టులన్
బ్రణయిని శానపానమున వర్తిలుచుండెడి కెల్వనోలె ద
య్యానవనమ్ము గనీ సతి యుఁబో క్కెనటంచనుమా! రథాంగమా!

చ॥ ఎడఁదను దన్ను దిక్కనుచు నెంతయు నమ్మి స్వపార్శ్వమొంపుచుం
డెడి ప్రియవల్లరీసతినిఁ జెక్కున నెక్కటా విడి యొక్కచే
నను గిడ దారసాగుహ మహా! యిటుఁ బ్రేమఁజడంబులందుఁగ
న్పడుటవిచిత్రమౌనుగద! ప్రాణిచయంబునకోరథాంగమా!॥

చ॥ అరయఁగ మేము విష్కిరులమైనవియోగవిచారమొక్క రా
త్రిరి కతిగా సహింప మిఁక దిక్కొకయింతయు లేనికాననాం
తరమున గేస్తురాల దయితప్రతిషిద్ధగ విడి యుంట, మీ
ర్వ్రిహాసనార్హులైతిరని ప్రోక్షమఁ బల్కుము! చక్రవాకమా!॥

ఉ॥ మీ రిలు సేరుకై మనుగుమెట్టిన మీఁదటఁబుండరీకముల్
నూరుసి విడలేక కడు శోకముచే నిశా నెట్టకేలకో
చోరశిఖామణీ! ప్రియను జూడక యిట్టుల నెంతకాల మా
శ్వేరము జెందియుండునది వేవచియింపుఁడటంచునగ్గుమా!.

చ॥ ఘనచపలావియోగమది గాంచగ, నొక్కక్షణంబుమాత్రమే
తనరును, రేయి యం దఖిలతారక లంబరవిప్రలంభ మొ
య్యన పడనాడు, దివ్వేకు దినాంతమునందున వర్తివీడుటల్
గనుపడదిప్డు నీవలనఁ గల్గువియోగము చిత్ర మయ్యెడిన్.

ఉ॥ కాంత, దయావిహీన! వగకత్తియ కూడిక నెంతు వేని నా
మానిని నైళమే కలియుమా! లలనామణి లజ్జచేత ని
న్నేమనుచుఁ దిట్టనేర, దిలఁబూజ్యపతిన్ గుఱియించిదూరునా
చానలు దుష్టకీర్తిఁ బడి స్రగ్గుచునుందురు గాదె శోకమా.

ఉ॥ మే మహాతిస్వపక్షజవమిశ్రులమై తగ మిన్నుమన్ను లం
దేమియు నేఁ జయు ఘేష్టముగ నిట్లిటులన్ జరియింతుమార్యస
ద్ధామమునందు మీ హసనధారకు లొంగినవారమైన మీ
ర్మ్మమెఱనాలకించి సతిమాఁచుమటంచనుమా! రథాంగమా॥

చ॥ అసువులుగ్రింగి మీఁదయునసందని నాహృదయేశు చెంతకున్
వెసఁజని యిట్లు చెప్పినచో పెన్నిధి గూర్తునటంచుఁ బల్కి సం
తసమునఁ బ్రీతిదూతిక, రథాంగము గొంచువిహాంగ! యన్యశా
ర్వసమితి వీడి క్రమ్మఱఁగ రమ్ము రయమ్మున రమ్ము శమ్ముగన్॥

ఉ॥ నాదయితాంతికంబు విడి నన్నిఱలన్ దిలకింప వేని ద
ఖ్షేదసముఁగోష నాయుడఁటు దెంపునబూది నొసర్తు వైళమే
నాదరి వానిఁ జేర్చిన ననర్గళరీతి ననర్ఘ్య మర్చ, నీ
పాదసరోరుహంబులకు భక్తి నొసర్తు వివేకకోకమా!.

సీ॥ నలుగడలందునన్ వెలుఁగుల పచ్చల
తళతళ జిగులచేఁ జెలఁగుదాని
మిగువను నిగువను దీధితిపూరిత
స్ఫటికాళి రుచుల నేర్పడినదాని
నవ్యక్తము మూల్య మహాపూర్వ మౌక్తిక
ఫలహారమునఁ జుట్టఁ బడినదాని
జిన్నారిపొన్నారి చిఱుగంట లలరిన
గొడుగులపసఁ గూర్పఁబడినదాని
గీ॥ ముగ్ధభామినిహస్తాగ్రములను నూచఁ

బడినదాని సుహాతగవాక్షమధ్య
నున్న బంగరు పంజరం బునికిపట్టు
గా, రచించెద నీకు జక్కవలమిన్న. ౪౭

సీ॥ తేఁటుల పాటల నీటుగన్గిన మంచి
పూలవాసనచేతఁ బొదలు నదియు
మాధుర్య మధుర విస్మయ నత ఫలా
గచ్ఛాయ నిండలఁ గసరు నదియుఁ
గిలకిలలాడెడు పులుఁగులగుమి కల
రుతవయఃప్రాణంబు సరికినదియుఁ
గాంతామతల్లి కాత్యంత సంభోగాంత
తాంతమున్ బాపంగఁ దనరునదియుఁ

గీ॥ దోఁటలందున మేటియై తోఁచుచుండు
నదియు నారామ మొండు నా కాత్మవశము
నందుఁ గల దింక నీ కట నబ్బుసుకమొ
యింత యంచు వచింపఁగ నేను జాల. ౪౮

చ॥ కనులకుఁ బండువౌ కనకకంజములన్ విలసిల్లు లగ్నను,
య్యనిలవిధూతమైన నిచులాగములన్ రచియింపఁబడ్డ కాం
చిని, ఘనరూప్యసైకతవిశేషతటం,బమలాంబు,వొంగుచుం
దననది, స్త్రీవియోగమునఁ దానమునై నిశ నీకొసంగదన్.

చ॥ మరియు,నమర్త్యపాళికి నమస్సు శిరస్సున లెస్సఁ జేసి సం
బరము మహాప్రయత్నముల వాటిలునట్లు సరించియెట్టులో

వరసుధ వారిచేఁ బడసి భర్మవినిర్మితరమ్యపాత్రలోఁ
బోరిపోరి నింపి క్రోలుటకు మెచ్చుటని చ్చెదనీకుఁగోకమా.

ఉ॥ సౌరున నింద్రుఁ డచ్చరల జట్టునుగూడి మనోజ్ఞమైన మం
దారతరుప్రసూనములఁ దద్దయుఁ గోసెడి వేళఁ జెంతకుం
భీరువునైన నేను జని పెక్కువిధంబులఁ గోరి నీకు నా
హారసమిత్తమై యుపేద నవ్యయకల్పఫలంబులన్ జెలీ. ౫౧

చ. ఇల గెలువంగ యత్నము లహీనముగా నొనరించుచుండు పు
త్త్రులుతుసి గొప్ప సేనవలెఁ బ్రేమముడింతె నిను వెంటనంటి నా
చెలులును, గోమలాంబుజనికేతనిశ్రీవిభవంబుఁ దాల్చు చే
తులఁబడి బుజ్జగించి బహుతుష్టి ఘటింతురు నీకుఁగోకమా!॥

ఉ. కోయిల, వానకోయిలలు, గోరలు, నెమ్మలుదొట్టి పుల్గులన్
బాయక నెమ్మిఁ బట్టినలె బాల్యమునుండియు వృద్ధిఁ జేసి నా
యాయతశాస్త్రకానసమునందున నుంచితి నవ్వి సేవలన్
జేయుచు నిగ్రహంబునకుఁ జేర్పఁగ నేర్పుగనుండుఁగోకమా!

చ. మరియును మత్కథాశ్రవణమంతనము ల్గలవాఁడు నాకిఁకన్
వరవు నొనర్పవర్తిలెడివాఁడు, మదీయమనోహరుండు, ని
స్పురకృతితత్పరాత్మను సభాభవనంబుల సన్నుతింపఁగా
వఱలును నీసతీమణి కపారముదంబునుగూర్చుఁ గోకమా!

ఉ. కాపురనీతిమార్గమున నే కాంతునిఁగాంచఁగ నెమ్మిపొమ్మి నా
యూవిధఁబూనఁ గ్రుచ్చినటు లెంతయుఁ జల్లనిమాటలాడి త

ద్భావమునొచ్చుచుండఁగను దాల్మిని బాలికిఁ జెప్పుమా! ధరన్
భావము భిన్నమైన మఱిబంధన మొందదు గాదె కోకమా!

చ. విరహ భవాశ్రు జాల పరిపీడిత సంకుల నేత్రయుగ్మ, ప్రా
ణరమణ విప్రయోగగతి నాకనిమిత్తము, చక్రవాక వి
ష్కిరమును సాదరంబుగ నకించనవృత్తిని వేఁడఁగాని గు
స్త్రుఁ గకపోయెఁగా! పతగమేగిన సంగతి చాలసేపుగా. గీ.

ఉ. పిమ్మట నావిలాసవతి విస్మృతశోక మహాగ్నిమగ్నయై
క్రమ్మఱ నెల్ల తెప్పరిలి కంటిజలంబును జిమ్మి వాచికం
బమ్మియి భర్తకంపఁ బతగాధిపు వేఁడియుఁ జూచులోన నే
త్రమ్ములకడ్డిగప్పడమిఁ దాళక తిర్గియు సాస్రయయ్యెఁగా.

ఉ. ఆమధురస్వనద్వహగ, మాత్మసతిన్ గలియంగఁబోయెనో
యేమొ? మదీయయాచన గ్రహించుచు నాప్రియుఁ జేరఁబోయెనో
యేమొ? మదాశయంబున సహీనపవాదముఁ జెంది వేగఁదా
నీమహి సంచరింపఁజనెనేమొ? యటంచు లతాంగి యేడ్చెడిన్॥

చ. కమలవిశాలలోచన, యకంపితమానసమర్మమందు శాం
తమను శరంబునన్ నిహతిఁ గాంచినదై "యిదమిద్ధ"మంచు దా
ర్ఢ్యముగ వచింపఁ జాలక మహోహిమదద్విపసింహభీమమై
యమరు మహాటవిన్ విభు స్వయమ్ముగ నే నెమకంగఁబోయెదన్.

చ. ఇటులఁగ ఘోరదైవమున నింతి మహాటవిఁ జొచ్చి దారుణో
త్కటవిరహంబుఁ బొంది ఘనగర్జములన్ గడు దద్దరిల్లి పె

స్ఫటికప్రతిశైలసానువున నెమ్మిని నెమ్మదిఁజూచిచూచియా
అటఁగన నుత్కసీడకు నరంబునఁ జేరెను ప్రసన్నగాత్రియై. ౯౧

ఉ. వేణిమి యూర్పులన్ గ్లపితవిస్ఫుటపక్ష్మల తాళిదివ్యమా
కాండవలెన్ వెలుంగుమెయిఁగల్గి, యెటోయట, నధ్వఖేదమున్
వీడి, రవంతఁగూయుపలు విష్కిరముల్ మరి, చాయంత్రోరుశాల్
గూడిన స్నిగ్ధవృక్షములు చూర్చియిటుల్ సతి, వత్కఁ, సాంజలిన్.

మ. మునిచూడామణి! భానుతాపమున సంపూర్ణంబుగా మూసిప
క్షిణికాయంబును ప్రేమయుసీజడలు, వేఱ్రిందన్ స్పృశించన్ భవీ!
యనిశంబావిధి విశ్వలాంత్మహర యోగాభ్యాసమున్సల్పు వ
న్గునవర్ణిల్లె నిశీతపుంబలఁతియా! మునాధ్యమా నేరికేన్.

చ. హృదయవచశ్శరీరముల, నిట్టులన్ జలియింపకుండఁగాఁ
గదిరిచి, బ్రహ్మతేజము, సకుంఠితగీతి, నిజాత్మఁగాంచి, స
మ్మదమున ధ్యానమున్సలిపి, భూతభవిష్యములన్ బరోక్షముల్
విదితముఁజేయుచిట్టులయి విశ్వమునన్ జరియింత్రు; తాపసుల్.

ఉ. కాపున నిచె దిక్కనుచుఁ గాళ్లను బట్టిన బాటసారి, న
న్నేవిధ నైన సాకి వెత లేగఁగఁ జేయుము! మార్గఖేదదీ
నావసబద్ధకంకణచణా! యిపుడేమియొనర్చు భర్త? యో
దేవర! ధీవరా! వితతదీర్ఘజటాభరమౌనినాయకా! ౯౪

ఉ. వాసిగ నుంచుకోటిల నవారిగఁ జిక్కిన కుట్టియుట్టిలా
పోఁడిమిఁజూచి జాలిపడి పుంఖితశస్త్రమహాస్త్రశైలి హారిన్

బూజిదఁగల్పఁ జెంజుఁబడిపోయెనొ యేమొ మదీయభర్త? ని
న్వేఁడితిఁ దెల్పఁ బూటితిగ, విస్తృతదీర్ఘజటాధురంధరా!

మ. అరగే! యేనుగుకుంభమండలగుముత్యంబుంగొనంగోరుచున్
గరవీరంబు గరంబునన్ వెలుఁగఁగా గాంతుండు బైరాగి త
చ్ఛరణాంకానుగతానుమార్గుఁడయి యేచాయన్ జ్యోతుం
డయ్యెనా?
యెఱుఁగన్ దెల్పుము! దీర్ఘవిస్తృతజటావృద్ధ్యుల్లసత్తాపసా!

చ. మధువిదిరోద్భవంబు, నసమాంబు, ననేకవిధప్రశంస్యమున్
మధురసము, గర్గపేయము, వన్యప్రియకూజిత, మాస్థవించు, స
న్నిధికరుదెంచుఁదద్విహగనేత్రపథంబును గాంచుచుండెనా?
యధిగతదీర్ఘవిస్తృతజటావళిభారమునీంద్రచంద్రమా!

చ. వరజలదోదయాచరితబర్హిణితాండవనాట్యమున్ మనో
హరపతి కన్నులారఁగని యయ్యెదిపిడుట కోడ లేక యీ
వఱకును దాసిసన్నిధిని వాసముఁ జేయుచునుండెనేమి? యో
స్థిరతరయోగ్యతావిదిత! దీర్ఘజటాధరమౌనినాయకా!॥

చ. అలహృదయేశ్వరుండటు ప్రయాణము సల్పినమీఁద, లాంతివా
రలు గనునింపనట్లుగఁ దిరస్కరణీవృతదేహుఁడౌచు నా
సిలుఁగుగలట్టి వృత్తము విశేషముగాఁ బరికించుచుండెనా?
తెలుపుము! నైశిమే, వితతదీర్ఘజటాధరమౌనినాయకా!॥

చ. పటుతరమారదర్పగతివారణవారణుఁ డైన మత్పతిన్
జటులవిలాసశృంఖలలఁ జయ్యనఁ గట్టి సరిద్గతాప్సర

స్ఫుటములు, నందనాటవికిఁ జక్కఁగఁ జేర్చుచునవ్వొప్రియుంచెనా?
దిటముగఁ దెల్పుమా! బహుళదీనజనావనబద్ధకంకణా!. ౨౦

చ. అరయ మదిక్ జరత్తరుగృహాన్వితగా వనదేవతల్, మదీ
యురమణు, మూల, పర్ణసుఫలాళిస్వవృత్తిని నేర్పిదప్వనన్
వఱలఁగ సల్పి నావ్యధలు భావమునన్ స్మరియింప నట్లుగా
నటిముటోఁ జేసినారలొకో? యండజరక్షణదక్షసంయమీ!.

మ. వని, నాభర్త, రిపుప్రచండకరసంఘాతుండు గాలేదుగా,
వనమాతంగకరాగ్రసంహతుల నిష్ప్రాణుండు గాలేదుగా,
యనిఁ గ్రూరాకృతిపుండరీకములచే హానిం గనంబోఁడుగా
వనభుక్ నాప్రియుఁడేడియుండినను దేవర్కుందగున్ దాపసా!.

చ. మరిగొకరీతి నేన్ప్రియుఁడు మద్విభుఁడంతము జెందఁబోఁడుగా,
మురువుఘటిల్లె నెంగుకన? భూరుహసంతతి గాలిఁగూలకుం
డి రహించినన్ను; దానిని గడిందిగఁ బొందిన వల్లరిస్థితుల్
దరలక యుండినందులకె; తాపస! పాపగజేంద్రకేసరీ!. ౨౩

చ. వ్యసనపరంపరాంఝురజవావసురాలగు గోల, తద్వటం
బసమానునింద్రుఁగాఁదలఁచియారాచితిసన్నుతిసల్పి, స్వీయమా
నసవిభువృత్తి, మంతఁ గరుణాఖచిలోకుల నశ్రు చంబుద
ప్రసరజలంబునం దడిసి వారిదముం గుఱించియిట్లనెన్.

చ. జలధర! సౌమ్యమూర్తియిఁకఁజాలునుజాలునునన్నుముంచు
వానలు, గఠినప్రియాత్మను, ననారతమున్బహుశీతలోదకం

బులనభిషేకముల్ సలుపుము చ్ఛటయానను; ముదాత్మ, కాఁకలన్
సలసలఁ గ్రాఁగి క్రుంగె; సుధ, శాంతి నొసర్పఁగఁ జాల దిత్తఱిన్.

చ. అవనిహితైకబద్ధమతివై పథికశ్రమఁ ద్రోచి యుల్లసం
బు పఱల నెంతయో సలిపి పుణ్యము గణ్యము గట్టికొన్న నీ
కవిరతమాద్రుశాఖివిరహంబున దౌత్యమునుత్త మియ్యెడన్
భువనమహాప్రసిద్ధకులభూషణ మేఘమ! మదిరాతాఘుమా!.

చ. ఉపకృతితత్పరాత్మ! భవదుత్తమసత్త్వమహత్త్వ మెంత నే
నెప్పుడొ యెఱుంగుదున్ భవదహీనరసాన్వితవారిధారఁ, నీ
యుపచయభూమిఁ దాల్పఁబడు, నూర్ధ్వముఁ జెంగతి హెచ్చు, మీఁదు
వర్షపతనకాలమందుఁ గిరిసానువునన్ వసియింతువో ఘనా!.

గీ. సారెసారెకు నుచ్ఛ్రితస్వస్థలంబు
విడిచి కాసారతటము నొంది విడువ వహాహ!
పరహితంబున ధన్యులై ప్రబలి బుధులు
లాఘవంబును జెంద రో మేఘదూత !. ౨౮

చ. అనిలచితాంతరంబగుచు నాపదలన్ హాతిఁ జెంది రోదనం
బును గనువానివోలె ధ్వనిఁ బొంది పరస్పరఘర్షణాగ్ని బా
ధను గనియున్న యీ యెదుగుదట్టపు చెట్లు, బరోపకారకృ
ద్ఘనత నుగన్న నీవలనఁ గాదె ప్రశాంతము నొందుటల్ ఘనా!.

మ. అకటా! నాథునివర్తనం బెఱుఁగఁ దారాధీశుఁ బ్రార్థింపఁగా
పికపత్త్రైణ్యము వానివృద్ధినణఁచెన్ విశ్వాస్యచక్రంబుఁ బూ

నిక యాచింపఁగ యోగినిన్ వరసతిన్ నిర్భాగ్యనన్నీడిపో
యికళత్రంపువియోగబాధనదియున్ హీనత్వముంగాంచెడిన్.

ఉ. కానఁ బరోపకారకృతికర్తలు మీరగుటన్ మదిష్టమున్
మానకసల్పఁగోరితి, సమగ్రఘనా! యను ప్రార్థన లేని వా
నీనికరంబు దీనరమణీమణి వల్కెడి లోపలన్ జగ
త్ప్రాణుఁడుదప్పగా, ఘనుఁడు బాపె సతీప్సితభగ్నమానటుల్.

చ. ఘనుఁడుదటస్థుఁడైచని స్వకార్యధురంధరుఁడౌచు నాప్రా
ర్థన మొనఁడాలకింపఁడు గదా వనరోచన మాట నామగం
డనుపమశోచ్యదుర్గతిని గుందుచునుండె నటంచు నెంతహా!
వనజజుఁడీలలాటమున వ్రాసినవ్రాఁతకు మార్పుగల్గునే. ౮౨

గీ. ఇట్లు కన్నీటితోఁ బల్కి యూరుపుడక
వాలెఁ జిక్కిన యింతి, విభుప్రవృత్తి
మందు వ్యగ్రప్రయత్నయై కుంది విధిని
నింద సల్పియు క్రుందంగ నిశ్చయించె. ౮౩

చ. "మరణముకంటె వేఱొకటిమంచిశరణ్యము లేదు, లేదు, ను
ద్వర! యని స్వీయదేహమును వహ్నికినప్పనసేయలోనఁ ద
ద్వరుఁడరుదెంచి యేమిపనితాళుము! సాహసమాపు! దాసుఁడున్
వలబలుఁగ; నాతవేందుముఖి! ప్రాణసఖీయనియాపె నాయమున్.

మ. చిరకాలంబునకున్ దటుక్కున విభుశ్రేష్ఠున్విలోకించి సం
బరమున్ జాడ్యము బొందునాయమనుశుంభద్రీతినాశ్లేషముల్

గరము౯ జేయుచు బుజ్జగించి స్వకథా కాతర్యకష్టంబుల౯
సారిదిన్ వాకొనె, నిట్లు దత్పతి, వయస్స్ఫూర్తిస్ఫురన్మూర్తియై.

గీ. నీకు ననతిదూరంబున నీటి కేను
సంచరించుచు నుండ నిశాచరేశుఁ
డూర్ధ్వకాయుఁ డొకండు న న్నొంది చేతను
బెట్టుఁ జంద్రముఖీ! సఖీ! పట్టుఁబట్టి.

శా. నాతోఁ గూడ ననేకులుండిరచట౯ నానానుబంధంబుల౯
జేతోమోదము సంఘటిల్ల వరుస౯ నిత్యంబు నవ్వారిస౯
హేతిప్రావలిసమానదంతములచే నీండ్రించియుం జీల్చి ని
ర్భీతి౯ బిట్టగు పొట్టఁ బెట్టుకొను నా రేద్రిమ్మరిం డో సఖీ!.

చ॥ కలికిరో! నిన్న నే కలను కానొక దివ్యజనుండు నాదర౯
వెలుఁగుచు వక్ష్యమాణవిధి విశ్వజనీనదయారసంబున౯
బలుకక యుండెనేని నరభక్షకుఁ డీతఁడు బొట్టనిండఁగా
బలిమిగ నన్ను నీతఁడిక భక్షణముం బొనరించియుండఁడే?.

గీ॥ వత్స! యాయుష్కరము గు నీపలుకు నాది
సావధానంబుగా వినుమయ్య నీవు
సతికి నీకును జీవితసంశయంబు
పొందవలదయ్య! యిట్టులఁ జేయుమయ్య. ౮౯

క॥ మిక్కిలి టక్కులఁ గ్రక్కెడు
రక్కసు కరమందు విధిని రాలితి వీవే

వక్కాణించు తెఱంగునఁ
దక్కుచు స్వాతంత్ర్య మొంది తనరును నయ్యా.

ఉ॥ మానినినల్లగోరి, యభిమానధనుం డిను, తేపు మెక్కు, నా
లోనఁ ద్వాదిశయ్యవరిలోఁగల యుద్ధము మైల, నూర్చి చేఁ
బూని యతిప్రసన్న పరిపూర్ణ రజోవృతదీర్ఘ దేహుఁడై
త్యాగనసమ్ముఖంబునను నర్గుచు ధైర్యనిబద్ధబుద్ధియై. ౯౧

ఉ. ఆముకురంబునం గనఁదనయాకృతిఁ గాంచి భయాకులాత్ముఁడై
యామనుజాశనుండు దన యాశను వీడుచుఁ బవ్వళిత్తి దా
నేమఱి విన్నగర్తమున నేఁటులు వాటిలఁ గూలితూ త్రపా
భ్రామితుఁడై, శుగాదిబహుబాధలఁ జిందుఁగ్రమక్రమంబునన్॥

చ॥ పతివిరహాగ్నిదగ్ధయును, బంకజవక్త్రియు నైన నీవు గు
ర్జ్జిత, చిర కాల మట్టి యడవిన్ నినుఁ జూడఁ బరిభ్రమించియా
పతగధరాగుహాభ్రమముల నాచిక మంపియు వ్యగ్ర మాటచేఁ
జితిఁ దన దేహ మర్పణము సేయుఁగడంగె విరక్తియుక్తయై॥

గీ॥ అసురము న్గుఁడునై తూర్పుదెస మొగమున
నరుగు మరమునఁ దప్పక యువల నీవు
దర్శనంబున హర్షంబు దాల్చు సతిని
జంచలాక్షిని నెఱ యూఱడించు మోము॥ ౯౪

శా॥ ఏపుం జ్యోత్స్నుఁడో స్వప్నమందుదయుం డెవ్విరీతియుక్తోక్తి సం
తాపం బార్చుచుఁ జెప్పవించునటులన్ దత్త్రితియాజాలమే

నేపుం జూపి యొనర్చి రాక్షసునిచే నస్తేవిను క్కుండగాఁ
ప్రాపుం బొందితి ముద్దరాల! రతిరూపా! ప్రేమసంపూర్ణనై॥

ఉ॥ జీవనజప్రహారమును పెందఁగఁ జాలని దేహ మాట నో
జీవితనాయికా! సుతను! చింతిలు టేటికిఁ జాలుఁ జాలురా
జీవసులోచనా! గృహము సేయుద మిప్డె నిమేష మేనియున్
నీవిరహంబునన్ సఖులు నిల్వరు గావున ప్రస్తకేశిరో!.

చ॥ అని యన నాథదర్శన సమాత్త ముదప్రవికాసితాంబుజా
నన, ఘనజీవితేశ్వరమనఃప్రియహావవిభావభావవా
శిని, విని, నూత్నరత్న పతినీలమణీఘృణిభర్మనిర్మితి
ప్రణుతరథంబు నెక్కియు సరాసరి గుంటికిఁ జేరె నాథుతోన్.

చ. ఇరువురకయ్యెనుత్సవ మహీనయశోధనధాన్యపుత్రపౌ
త్రరుచిరధర్మకృత్యతిధితత్పరతాకవితాప్రగల్భతా
పరమపదార్థతాఘుటనిపద్ధతిసిద్ధ్యనుకూలవిజ్ఞతా
భరకృతకృత్యనుత్యబుధవాక్సుమవృష్టిప్రహృష్టమానటుల్.

చ. యువయువతీలలామలిటు లుల్లసదుత్సవబృంద మొందియు
నవనవభావభావితవనప్రియకోకమరాళశారికా
దివివిధచిత్రపత్రిరవదివ్యసువాసితపుష్పపుష్టిబా
హ్యావనుల, సౌధవీథుల, ననంగుని ధాటిని దాటి రాటలన్.

చ. ఇదివిను దంపతుల్, విధిరమేశమహేశులు, వారిభార్యలే
యదనుననే పరస్పరమహావిరహంబు ఘటిల్లకుండ బా

టందమినిఁగాంచి వేగశిపుటమ్మునఱొమ్మున మేనఁజొన్పఁగాఁ
గుదురుగ నుండ నొప్పినటుఁగూడికపిడక యిర్వురుంద్రుతన్.

ఉ. జనులకు స్వస్తిగావుత! రసావిభులున్ ధరన్యాయరీతిఁ బా
లన మొనరింత్రుగాత! కుశలంబొనఁగూడుత! గోద్విజాళికిన్
దనరెడుగాత! సస్యములు ధారణిసంతతట మంచివేళలన్
ఘనములు మేలుగాఁగురియుగాత! భవద్దయ శారదాంబరో!

చ. నవకవిరత్నతుల్యకవనప్రతిభోన్నతులార! యియ్యెడన్
జప్రకుల సుబ్బశాస్త్రియని జెప్పఁజెలంగెడి నేయధీమతిన్
గవికులశేఖరప్రణత కాళికిదాసరథాంగదూతనా
మవిదితకావ్యమాంధ్రమున మార్చితిఁగూర్చితి నాంధ్రవాణికిన్.

శ్రీమచ్చిప్రకుల కామసూను, భారద్వాజసగోత్ర, సుబ్రహ్మణ్య
దత్తపుత్ర, శికింద్రాబాదు పురవాసి, శ్రీ శారదాపద
పద్మారాధక, శ్రీనివాసాపర నామధేయాప్ప
శాస్త్రిచే నాంధ్రీకరింపఁబడిన
రథాంగదూతకావ్యము
సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం తత్సత్.

శ్రీకృష్ణాయనమః

రథాఙ్గదూతమ్

ఉపోద్ఘాతః.

శ్లో॥ కవిత్వనిన్దైకరతో జనోయో
నాసౌ ప్రయత్నః క్రియతేతదర్థమ్
అధోముఖేనైవకదాపికుంభే
ధాతాప్యలం స్థాపయితుంజలంస్యాత్॥ ౧

శ్లో॥ కేనామకావ్యేషుగుణాశ్చదోషాః
సంతీతిజానాతిజనోరసజ్ఞః
అన్యేషుపత్రిష్వపిసత్సుదుగ్ధా
జ్జలంవిభేత్తుంక్షమఏవహంసః॥ ౨

శ్లో॥ వరంసమక్షంబధిరస్యగానం
వరంవిలాసాశ్చపురోఽన్ధకస్య
నత్వేవకావ్యస్యరసానభిజ్ఞే
నివేదనంమూఢజనేరసస్య॥ 3

—◆ రథాఙ్గదూతమ్. ◆—

శ్లో॥ కశ్చిద్యువా వనవిహారమభీప్సమానః
కాన్తామువాచ కమనీయమనోరథార్థమ్
రాత్రిన్దివం ప్రియవచోనుగతైకవృత్తిం
స్వాహాన్వమన్యత తమాత్మమనోఽనుకూలమ్॥ ౧

శ్లో॥ అనన్తరం సప్రియయా సనాథో
ఝటిత్యరణ్యాభిముఖం ప్రహృష్టః
నిషేదివాన్ కూబరిణి ప్రతస్థే
ప్రాప్తశ్చ సంకేతితాం గృహాన్తః॥ ౨

శ్లో॥ సంసేవ్యమానామలయానిలేన
పుష్పాధివాసైః సురభీకృతేన
విశ్రామ్య కించిచ్చ తదీయజాయా
క్లిష్టాభితప్తేన జలం యయాచే॥ 3

శ్లో॥ విశ్రామ్య తామస్య తరోరధస్తా
ద్దూరాధ్వసంచారపరిక్లమస్తే
అహం చ కాంచిత్ప్రతిపద్య వాపీం
జలం త్వదర్థం తరసానయామి॥ ౪

శ్లో॥ కఠోరీభూతోఽసావపి చ దివసో మత్ప్రియతమే
నిరీక్షస్వ వ్యోమ్ని ప్రచలతి న భానుస్తిలమపి

తృషోద్విగ్నాశ్శైత్యే శకునిశిశవస్స్ఫుటితముఖా
నిషణ్ణాశ్శాఖాసుప్రతతనిజపక్షాః క్షితిరుహామ్॥ ౫

శ్లో॥ ఇయదవిరతతాపంతప్యమానే ద్యురత్నే
కమలనికరబన్ధుత్వేన తత్రైవసాధా
వదనకుముదమేతన్మ్లాభితాపంకురుష్వ
వ్రజతి నహి విపక్షే తన్వికోఽప్యానుకూలమ్॥ ౬

శ్లో॥ కథమిదంమముకుంకుమలోహితాం
సమతిశయ్యరుచింవిలసత్యహో
ఇతితవాధరబింబగతేర్ష్యయా
దినకరః కిలతద్గ్లపయిష్యతి॥ ౭

శ్లో॥ తత్రస్నేహపతత్రిగణాంకలకలై
రామోద్యమానాసతీ
నేత్రే స్వాహరిణీ విలోచనయుగై
స్సృష్ట్యంమిమానాప్రియే
మస్యేఽహంనజలాశయం
సుతనుయద్దూరాదితో విద్యతే
సోఢవ్యః క్షణమాత్రమద్యవిరహ
స్సుభ్రుత్వయాదుస్సహః॥ ౮

శ్లో॥ ఇతికథమపితాంతదానుసీయ
రణరణకేననితాన్తదూనచిత్తామ్।

మనసి సదయితాకృతాధివాసః
సపది జగామ జలస్య మార్గణాయ॥ ౯

శ్లో॥ గత్వా పదాని కతిచిత్స దదర్శ దూరా
ద్క్వచిద్బలాహకమివ ప్రతిభాసమానమ్
యావచ్ఛతత్రసముపస్థితపన్నతావ
త్కశ్ఛిన్నైః క్షతనిశాచరమాయతాఙ్గమ్॥ ౧౦

శ్లో॥ పాదాభిఘాతోత్థితపాంసుజాలై
ర్గచ్ఛద్భిరూర్ధ్వం పవనావధూతైః
సమావృతోఽదృశ్యత సిలగాత్ర
స్తమః పరీతాచలసన్నిభస్సః॥ ౧౧

శ్లో॥ దర్శనస్తిమితలోచనయుగ్మం
తం యువానమచిరాత్కుణపాశః
పాపవిషరభసాపరిగృహ్య
బన్ధనే స నిగడం చ చకార॥ ౧౨

శ్లో॥ ఉన్మీల్య చక్షుః పరివీక్షమాణో
మూర్ఛావసానే కిల తత్ర యూని
తుల్యామవస్థామితరే ప్రపన్నా
ఆర్తస్స్వరాద్దృష్టిపథే నిపేతుః॥ ౧౩

శ్లో॥ పర్యాయేణాదినేదినే సురరిపుర్హత్వా నవైకైకశ
స్తృప్తిం యాస్యతి తత్పురత్రగమనేఽభీష్టో జనస్సర్వతామ్

ఇత్యేవం ప్రియయా గృహీతహృదయ స్తైరేవ విజ్ఞాపితః
ఆత్మానం నిరపేక్ష్య తాం సవిమృశన్ నిద్రాం శనైః ప్రేదివాన్॥

శ్లో॥ కాన్తా తు తస్య ప్రతిపాలయన్తీ
నివర్తనం తత్ర చిరం వివిక్తే
దినావసానేఽపి న తన్నిరీక్ష్య
భృశం రురోదావిరతాశ్రుపాతమ్ ౧౪

శ్లో॥ దినకరేఽథ గతేఽస్తమహాగ్రయే
కమలషణ్డవనే చ నిమీలితే
తిమిరసన్తతిసంకులితే వనే ప్ర
శమితే క్వణితే చ పతత్రిణామ్॥ ౧౫

శ్లో॥ ఉదయమూర్ధని చన్ద్రమసి స్థితే
కిరణజాలసముజ్జ్వలితేఽమ్బరే
కుముదినీషు వికాసమితాసు చ
కుసుమచాపశరాభిహతే జనే॥ ౧౬

శ్లో॥ సురభితైః కుసుమైర్మలయానిలైః
ప్రచలితాసు లతాసు శనైశ్శనైః
అభిశశాఙ్కముఖం పుటితాఞ్జలి
ర్విగతధైర్యమితి వ్యథితాబ్రవీత్॥ ౧౭

శ్లో॥ అయి శీతమరీచిముచ్ఛశాఙ్క
సుధయా సిఞ్చ మదీయజీవితేశమ్

కథయద్రుతమద్యకుత్రకాన్త
ఇహమాంప్రాణసమాంవిహాయయాతః॥ ౧౯

శ్లో॥ అపిచసంహరదీధితివిస్తరం
విరహదూనజనేఖలుమాదృశే
విధినియోగవశాదమృతంప్రియం
విషవదేవసమాచరతిధ్రువమ్॥ ౨౦

శ్లో॥ నను వేత్సివిధోనిజామవస్థాం
ప్రియయాయాసియదాదినావియోగమ్
సకృదప్యుచితంచవిప్రయోగం
నహిరాత్రిస్సహతే త్వయాదినాన్తే॥ ౨౧

శ్లో॥ ప్రాప్తా తదద్యప్రియవిప్రయోగం
స్వప్నేఽపియో నైవమయానుభూతః
ధిఙ్మామధన్యాంనితరాం హతాశాం
జీవామి యత్కాన్తవినాకృతాఽపి॥ ౨౨

శ్లో॥ మ్లానపుష్ప సదృశాననద్యుతి
రుష్ణబాష్ప జలపీడితాఽధరా
సేతిభూరివిలలాపకామినీ
యామినీచవిలయంగతాశనైః॥ ౨౩

శ్లో॥ ఉదయంసహస్రకిరణేఽ
థగతేగగనేచశోణితరుచాఽస్తరితే

ప్రగమాంతరిశ్వనిచపౌష్పరజో
దధతిప్రియాసులతికాసుముహుః॥ ౧౪

శ్లో॥ ఇతస్తతస్సాపరితోభ్రమన్తీ
కించిత్సరః ప్రాప్తవతీమనోజ్ఞమ్
ప్రియోత్సుకంతత్రచవీక్ష్యకంచి
ద్రథాఙ్గమిత్యాహతమానతాఙ్గీ॥ ౧౫

శ్లో॥ రథాఙ్గజానాసివియోగవేదనాం
త్వయానుభూతాంప్రతిరాత్రిమాప్రగమ్
తథాఽపికాన్తాముఖదర్శనాయతే
సముత్సుకత్వం కియదీక్ష్యతేఽధునా॥ ౧౬

శ్లో॥ తటాన్తరంత్వంసరితోయదాఽస్యా
నిజప్రియాసంగమనాయయాసి
లబ్ధ్వాతదామత్ప్రణయప్రవృత్తిం
భూయస్సమాగచ్ఛసవేగమత్ర॥ ౧౭

శ్లో॥ ఉద్వీక్షసేచేద్దయితంమదీయం
తంబ్రూహిరేధూర్తసలజ్జసేకిమ్
ఏకాకినీంనిర్జనకాననాన్త
స్త్యక్త్వాప్రియాంభ్రామ్యసియద్విదూరమ్॥ ౧౮

శ్లో॥ ఏతైఃప్రియంజ్ఞాస్యసిలాంఛనైస్త్వాం
ప్రశాన్తదుర్వారరిపుప్రభావమ్

నేత్రే విభాతాబ్జనిభప్రకాశే
గురుత్వభారేణ న తేత ధారః॥ ౨౯

శ్లో॥ వక్త్రద్యుతిం తస్య నితాన్తరక్తాం
సేర్ష్యేణ సముద్వీక్ష్య సహస్రరశ్మిః
సాయం సకోపాకిలరజ్యమాన
స్స్వయం న్యవస్యత్యపరాబ్ధిపాతమ్॥ ౩౦

శ్లో॥ ఆజానుబాహూర్ద్యుతస్య పాణి
ర్ధనుర్గుణాకర్షణఘృష్టితత్వక్
నామేతరస్సర్వకలాసుదక్షం
వేవేక్తి తం ప్రాక్చయువాస్తురేభ్యః॥ ౩౧

శ్లో॥ బలేన సింహేన గజేన గత్యా
రయేణ చ శ్రీపతివాహనేన
రూపేణ తుల్యం కుసుమాయుధేన
వ్యాచక్ష్వ లభ్యేతి వరం సుదీయమ్॥ ౩౨

శ్లో॥ యూథాత్పరిభ్రష్ట మృగాంగనేవ
భూమిం సముద్రాన్మకరీవ నీతా
ప్రశానసానేచ కుముద్వతీవ
దూరం పనేతాస్యతి తేకళత్రమ్॥ ౩౩

శ్లో॥ తరుస్సపార్శ్వాశ్రితవల్లరీం ప్రియాం
విహాయనోయాతి పదం కదాచన

అచేతనేషు ప్రణయేస తీదృశే
మనోవిచిత్రం ఖలు చేతనావతామ్॥ 3౪

శ్లో॥ వయంప్రియామాభ్యధికంవియోగ
మలంవిసోఢుం సపతత్రిణోపి।
త్యజన్నరణ్యేగృహిణీమనాథాం
హాస్యాస్పదంత్వంకిలమాదృశానామ్॥ 3౫

శ్లో॥ తవజలార్థమిహాగమనాన్తరం
కమలినీభిరశీతలదీధితిః
విరహితోఽతిచిరేణ కియచ్చిరాత్
కితవసంగమితో వదసామ్ప్రతమ్॥ 3౬

శ్లో॥ విద్యుత్పయోద విరహః క్షణమాత్రమేవ
దీపస్యవర్తి విరహోన దినావసానే
తారాగణోఽస్య విరహస్తు ముపైతి రాత్రౌ
మన్యేవిచిత్ర విరహో జనితస్త్వయాసౌ॥ 3౭

శ్లో॥ అంజసాతదిహతేఽదయాంగనాం
స్మర్యతే పరిచయస్తయాయది
త్వాంప్రియా నఖలుసాపభాషితా
మాన్యతేహి పతి దూషణాద్వధూః॥ 3౮

శ్లో॥ వయంపతన్తస్తు సదాయథేచ్ఛం
భువిభ్రమన్తోఽక్షతపక్షవేగాః

సమస్తసాధు ప్రకరావకీర్ణే
త్వద్దాస్యశీలా భవితాస్మ్యేవ॥ ౩౯

శ్లో॥ ఏవంగత్వా కథయసి యది ప్రాణనాథం మదీయం।
తుభ్యం దాస్యామ్యభిమతమసు
వ్యత్యయేనాపి లభ్యమ్।
భూయస్స్వార్థం ప్రియసహచరీం
చక్రవాకీం గృహీత్వా।
ప్రత్యాగచ్ఛ స్సకలమితరత్
ఖేచరో త్సృజ్య కార్యమ్॥ ౪౦

శ్లో॥ భస్మసాద్వపురిదం కరిష్యతే
నద్రుతం యదినివర్తసే సియాత్
ఆనయేర్వ్యదితుతం మమాన్తిక
మర్చయేయ తవపాదపంకజమ్॥ ౪౧

శ్లో॥ మహార్హ్యరత్నైః ఖచితం సమన్తతః
ఉపర్యధస్తా త్స్ఫటికాదినిర్మితమ్
అనర్ఘ్యముక్తాఫలహారవేష్టితం
సుకింకిణీఛత్రవితానమణ్డితమ్॥ ౪౨

శ్లో॥ ఆన్దోలితం ముగ్ధవధూకరాగ్రై
స్సువాతవాతాయనమధ్యసంస్థమ్

రథాఙ్గి హైమం ఖలు పంజరం తే
నికేతనాయైవ సదా విధాస్యే॥ ౪౩

శ్లో॥ సరసకుసుమైర్గుంజద్భృంగైర్భృశం సురభీకృతే
మధురమధురైశ్చిత్రస్వాదైః ఫలప్రకరైర్వృతైః
నిబిడతరుభిస్స్నిగ్ధచ్ఛాయైర్నిరస్తదినాతపేకల
రుతవయఃప్రాయే రమ్యే మమోపవనే సఖి॥ ౪౪

శ్లో॥ కనకకమలైస్స్రోతస్సహైరలఙ్కృతమధ్యమా
నిచులతరుభిర్వ్యాకోత్కంపైర్వ్యానిర్మితమేఖలా
రజతసికతాతీరోద్భాసిన్యపేతమలోదకా
మలయజసరిత్సన్నాద్ధంతే వధూవిరహాసిని॥ ౪౫

శ్లో॥ సురాన్నమభ్యర్థ్య శనైః ప్రణామైః
తాంస్తోషయిత్వా చ మహాప్రయత్నైః
కథంచిదాసాద్య సుధాం మహాంతే
పానాయ దాస్యామి హిరణ్యకుంభే॥ ౪౬

శ్లో॥ మందారపుష్పావచయే౽ప్సరోభి
శ్శృతం క్రతుం నందనకాననాన్తః।
వ్యగ్రం సముత్సృత్య భియాభియాచ్య
దాస్యామి తే కల్పతరోః ఫలాని॥ ౪౭

శ్లో॥ సఖ్యో౽పి మే హస్తపరంపరాసు రా
జీవలక్ష్మీం దధతీష్వశేషామ్ ।

అనంగసేనైవ జగజ్జిగీషు।
స్త్వాంలాలయిష్యత్యపి విహంగరాజ॥ ౪౮

శ్లో॥ న కేవలమహం దయ్యాగతా విహాయసో
మయూరసారంగ వనప్రియాదయః
శాల్యాన్యపాస్యాత్మ జవద్విపర్థితాః
సేవాపరాస్తే భవితారఆలయమ్॥ ౪౯

శ్లో॥ హంహో కాన్తై కథయ స్వవస్తవం
సదస్సు మే ప్రాణహతేః కరిష్యతి
దాస్యామ్యమస్మిన్థే థాపరాయణా
ఆహ్లాదయిష్యత్యపి సంచతే వధూమ్॥ ౫౦

శ్లో॥ యాహితత్సపది యాహి రథాంగ
బ్రూహి మే ప్రియతమా మదవస్థామ్
తం సమాశ్వసయ శీతలశైబై
ర్యచ్ఛ్రుతం కటువచో దయితేన॥ ౫౧

శ్లో॥ ప్రణయిజనవియోగోచ్ఛేదనార్థంపతంగ
మితికరుణవచోభి స్సాదరంయాచమానా
విరహజనితబాష్పోత్పీడపర్యాకులాక్షీ
నఖలుచిరమముంసోఢ్వయాతాం వివేద॥ ౫౨

శ్లో॥ ప్రమృష్టబాష్పోదక యాతయాథ
యాపత్సుసందేశ వచోజిహీర్షుః

వర్షిష్ణుకాః ఖానలయానదృష్ట
స్త్వావత్పునస్స్రసదృశాఙ్గభూవే॥ ౧౩

శ్లో॥ కిముగతస్స్వవధూం మిలితుం ద్విజో
హ్యనునయం గణయన్నగతః ప్రియమ్
కిముత వావహితో ఽనుశయేన మ
జగతివాస పరిభ్రమితుం గతః॥ ౧౪

శ్లో॥ ఇతి నసా వ్యవసాతు మలంసుదృగ్ఘ్రా
దయమర్మణి శోకశరైర్హతా।
ప్రచలితా ఫణికేసరిభీషణే।
మృగయితుం స్వపతిం విపినే ఘనే॥ ౧౫

శ్లో॥ దైవేనైవం కఠినమనసా దారుణం విప్రయోగం
భీమోద్గారైర్జలదరసితైర్దుస్సహం ప్రాపితా సా।
అన్విష్యన్తీ ప్రతిగిరిగుహాం జీవితేశం చిరేణ
గ్లానాచ్ఛాయాం వటవిటపినస్సంశ్రితా స్రస్తగాత్రీ॥ ౧౬

శ్లో॥ మ్లానచ్ఛాయా పరిణతలతా భాసమానాంగయష్టి
రుష్ణోచ్ఛ్వాసైః కథమపిచ తత్రాధ్వ ఖేదం వినీయ
ఈమత్యూఢద్విపిధవిహగం దీర్ఘవిస్తారభాజం
తస్యాస్స్నిగ్ధం తరువరమితి ప్రాంజలిర్వ్యాజహార॥ ౧౭

శ్లో॥ ననుకష్టమిదం మునినేతపస్తే
హఠయోగాభ్యసనే చిరంరతస్య

రవితాపదహాజ్జటాభరస్తే
పతగై రధ్యుషితోఽ ధరాభిలగ్నః॥ ౫౮

శ్లో॥ మనఃస్థిరీకృత్య తథాశరీరం
జ్యోతిః పరంచేతి సిపితుమాణాః
భూతంభవిష్యచ్చ భవత్ప్రోక్షుం
తపస్వినో ధ్యానబలాద్విదన్తి॥ ౫౯

శ్లో॥ తదిహామరాం శరణం సముపాగతాం
పథికభేదకరాసరతప్రభో
కథయ కింకురు తేదయితోఽధునా
వితతదీర్ఘ జటాభరతాపస॥ ౬౦

శ్లో॥ నిశితదంష్ట్రిగతం మృగశాబకం
కిమనుకంప్య హారిం సజిఘాంసయా
అనుసృతోఽ ధృతభల్లశరాసనో
వితతదీర్ఘ జటాభరతాపస॥ ౬౧

శ్లో॥ ద్విరదకుమ్భగతంబత మౌక్తిక
మఖిలశంకర వీరకరః ప్రియః
గజపదానుగతోఽనుపథశ్చ్యుతో
వితతదీర్ఘ జటాభరతాపస॥ ౬౨

శ్లో॥ అపినిశమ్య వనప్రియకూజితం
కలరవం మధురావిదితోఽద్భవం

అభిరతోఽస్మి సతతఖగమార్గణే
వితతదీర్ఘ జటాభరతాపస॥ ౬౩

శ్లో॥ కిముఘనోదయ తాణ్డవనర్తనం
ప్రియజనః ప్రసమీక్ష్య మనోహరం
నహిజహాతి మయూర సమీపతాం
వితతదీర్ఘ జటాభరతాపస॥ ౬౪

శ్లో॥ అపి తిరస్కరిణీవృత విగ్రహా
స్మరతాపురతో మమసంస్థితః
సకలవృత్తమిదన్తు నిరీక్షతే
వితతదీర్ఘ జటాభరతాపస॥ ౬౫

శ్లో॥ మదనదర్పనివారణవారణః
సరిదుపాన్తగతాప్సరసాంగనైః
కిము నిబద్ధ్య సవిభ్రమశృంఖలై
ర్వ్యపహృతో వదనందన కాననే॥ ౬౬

శ్లో॥ కిం వా సనీతో వనదేవతాభి
ర్దూరంజరద్వృక్ష నికేతనాభిః
కుర్వన్స్వవృత్తిం ఫలమూలపత్త్రై
ర్విస్మారితో నామ మమవ్యథానామ్॥ ౬౭

శ్లో॥ నఖలు పతితోఽరణ్యేఽరాతి ప్రచండకరగ్రహే
నవనకరిణా శుండాగ్రేణ ప్రహత్య వినాశితః

అపిచ నమధువాక్యైః క్రూరై ర్హతః ప్రణయో
మమయదితువిపత్త్యాపన్నోభవే దృతముచ్య
తామ్॥ ౬౮

శ్లో॥ అథవా ప్రళయం ప్రియో నమే
హృదయేశః ప్రతిపేదివాన్ కిల
మకృతా క్రియతే ప్రమాత్యయో
నహి వాయు ల్లతికాదృష్టస్థితిః॥ ౬౯

శ్లో॥ క్షితిరుహమితి తస్యా దుఃఖసంవేగమూఢా
మునిజనమివసంభాష్య ప్రవృత్తిం ప్రియస్య
అతికరుణవచోభిః పృష్టవత్యమ్బుదేన
సతతసలిలవర్షై రుక్షితైవంతమూచే॥ ౭౦

శ్లో॥ విరమ జలధరాస్మ ద్వర్షణాత్ సౌమ్యమూర్తే
కఠినదయిత చేత స్సించశీతోదకేన
మమతుహృదయమంత ర్దాహనిశ్శేషదగ్ధం
శమయితుమపి నాలం దివ్యపీయూషమద్య॥ ౭౧

శ్లో॥ జగతో హి తైక సహితాత్మధియో
హరతః క్లమం చ భృశముత్సుకతామ్
దదతో ఉద్ధ్వగస్య నితరాముచితం
విరహే త్వదీయ మిహ దూతిపదమ్॥ ౭౨

శ్లో॥ ఉపకరణధియ స్తే జ్ఞాత ఏవ ప్రభావ
స్త్వ వసరసపయోభి ర్ధార్యతే సర్వమేతత్

వియతిగతిరఖణ్డా ప్రాయశో విద్యతే తే
వససిసుభగకాలే నాచలోత్తుంగసానౌ॥ ౭౩

శ్లో॥ స్వంవిహాయ ముహురుచ్ఛ్రితంపదం
సంశ్రయస్యపి తరంగిణీతటమ్
కేవలంపరహితేకృతశ్రమా
లాఘవం నఖలుయాన్తి సజ్జనాః॥ ౭౪

శ్లో॥ శబ్దాయమానా మరుతాచితాన్తరా
అహో రుదన్తి విపదాహతా ఇవ
అన్యోన్యసంఘర్షణదాహపీడితా
స్త్వయా ప్రశాన్తా ఘనకీచకాటవీ॥ ౭౫

శ్లో॥ విమన్యమానం పరియాచితం మే
క్షయశ్శశాంకం గ్రసతేవివృద్ధా
తపస్వినీంమాంచ విహాయయాతం
దునోతి కాన్తా విరహోరథాంగం॥ ౭౬

శ్లో॥ అహో మదీయం కురుకార్యమేత
త్పరోపకారైకరతో యతస్త్వమ్
యావద్వరాకీత్య సమాప్తవాణీ
తావత్సదూరం మమతా ప్రణున్నః॥ ౭౭

శ్లో॥ స్వకీయకార్యాభిరతస్తటస్థో
హాభ్యర్థనాంమే నశృణోతి కశ్చిత్

సమర్థయేంశో హృదయైకనాథః
శోచ్యామవస్థాం ప్రతిపన్న ఏవ॥ ౨౮

శ్లో॥ ఇతీరయిత్వా వచనం సబాష్పం
మోహప్రయత్నా దయితప్రవృత్తౌ
విసంధ్యభాగ్యం సుతరాం కృశాంగీ
ప్రాణాన్విమోక్తుం కిలనిశ్చికాయ॥ ౨౯

శ్లో॥ మరణాదితరచ్ఛరణం న
సమదయితేతివచః ప్రసక్తై ర్యువతీ
అథయావదియం ప్రవితత్యచితాం
స్వతనుంజ్వలనాయ సమర్పయతి॥ ౩౦

శ్లో॥ కిమివవ్యవసాయ మపూర్వమముం
కురుషే తవ తిష్ఠతి దాసజనే
త్యజసాహస మాతప చంద్రముఖి
న్యరుణత్సయావాచ నైరితితామ్॥ ౩౧

శ్లో॥ చిరేణకాన్తం యుగపద్విలోక్య
ప్రమోదజాడ్యం ప్రతిపేదుషీంతామ్
ఆశ్వాస్యగాఢైః పరిరంభణైస్సః
న్యవేదయద్వృత్త మితి స్వకీయమ్॥ ౩౨

శ్లో॥ జలాయశీతాంశుముఖి భ్రమన్తం
కించిద్విదూరం తవసన్నికర్షాత్

కశ్చిత్సమాసాద్య నిశాచరోమాం
చిక్షేప కారాగృహ ఊర్ధ్వకాయః॥ ౧౩

శ్లో॥ సార్థం మయాన్యే బహవో మనుష్యా
ఆసంశ్చ తత్రానుశయైకలగ్నాః
దినే దినే యాం క్రమశస్స చాల్మ
స్సంభక్షయామాస విశీర్ణదంష్ట్రైః॥ ౧౪

శ్లో॥ మామద్యసోయం సమభక్షయిష్య
త్కశ్చిన్న దివ్యః పురుషోయదిహ్యః
స్వప్నే సమక్షం మమ నాగమిష్య
న్నైవం వచసానుగ్రహమావదిష్యత్॥ ౧౫

శ్లో॥ ఇదం వత్స చిరాయుశ్శ్మే
సావధానం వచశ్శృణు
మా శాషీః జీవితాశం తాం
ప్రేయస్యా ఆత్మనోఽధనా॥ ౧౬

శ్లో॥ దైవేన పతితో హాస్తే చాండాలస్యాతిపాప్మనః
అనేనైవాభ్యుపాయేన స్వాతంత్ర్యం కిలలప్స్యసే॥ ౧౭

శ్లో॥ శ్వః ప్రాతర్నిజిఘాంసుస్త్వాం నరశోణితలోలుపః
యావన్నిశాచరోఽభ్యేతి తావదేవం సమాచర॥ ౧౮

శ్లో॥ ఆదర్శో వర్తతే తేకశ్చిత్త్వదీయశయనాన్తికమ్
చిరస్యాతి ప్రసన్నోత్ర ఘనపాంసుసమావృతః॥ ౧౯

ఖాడ్గదూతమ్.

శ్లో॥ తముపేతమలంకృత్వా ధృత్వామధ్యేచహస్తయోః
సమ్ముఖంతస్యదృష్టస్య శనైస్త్వంయాహినిర్భయం॥

శ్లో॥ స్వాంప్రతికృతిమాలోక్య సాధ్వసాకులమానసః
సముత్క్రోశంప్రధావ్యారా న్నిమ్నగర్తేపతిష్యతి॥ ౯౧

శ్లో॥ కతిచిద్దినపర్యంతే క్షుధాపీడితవిగ్రహః
ఆధివ్యాధిసమాపన్నః పంచత్వంచ ప్రపత్స్యతే॥ ౯౨

శ్లో॥ విరహానలసందగ్ధా కాంతాపద్మాననాతవ
కాననేస్మింశ్చిరంభ్రాంత్వా సమన్వేషణతత్పరా॥ ౯౩

శ్లో॥ సందేశానపిసంప్రేష్య పత్రిప్రముఖపయోధరైః
అనాసాద్యప్రవృత్తింతే వహ్నౌయేఽర్పయతేతనుం॥

శ్లో॥ ప్రాగ్దిశాభిముఖంతత్వం ముక్తస్సంగచ్ఛసత్వరం
ఆశ్వాసయచలోలాక్షీందర్శనేనభృశోత్సుకాం॥ ౯౫

శ్లో॥ అభిహితమితిముగ్ధే కేనచి త్పుణ్యధామ్నా
వచనమవహితోఽహంస్వప్న మధ్యేనిశమ్య
తదనుసరణశీలఃప్రాప్యముక్తింకృశాంగి
త్వయివినిహితచేతాస్సంప్రయుక్తస్త్వయాద్య॥ ౯౬

శ్లో॥ సుతనుజహిహిశోకంజీవితాధారభూ
తేనఖలువపురలంతేసోఢుమబ్జప్రహారం।

అభిగృహమచిరాచ్చ్యుత్వర్త్యతాంప్రస్థ కేశి ।
క్షణమపివిరహాస్తే ప్రాజ్ఞసోఢస్సఖీభిః॥

ఇతి శ్రీ కాళిదాసకృతం రథాంగదూతం

స మా ప్తం

శ్రీ కృ ష్ణా ర్ప ణ మ స్తు.